

A magyar internet története

Kultúra a digitális forradalom idején / 2. kötet

A magyar internet története

SZERKESZTETTE

Tófalvy Tamás

TYPOTEX

Ez a mű a Creative Commons 4.0 Magyarország
Nevezd meg! – Így add tovább! licenc
feltételeinek megfelelően felhasználható.

© Andok Mónika, Barkóczy Flóra, Botházi Mária, Fodor Péter, Gálik Mihály, Golden Dániel,
Márfai Molnár László, Mester Tibor, Moldován István, Molnár-Kovács Dorottya, Németh Szilvia,
Radnai Dániel Szabolcs, Szakadát István, Szijártó Zsolt, Tófalvy Tamás, Typotex, Budapest, 2021
Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978 963 493 148 5

Kedves Olvasó!
Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!
Újabb kiadványainkról, akcióinkról a www.typotex.hu
és a facebook.com/typotexkiado oldalakon értesülhet.

Typotex Kiadó
Alapította Votisky Zsuzsa, 1989
A kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
Felelős kiadó: Németh Kinga
Főszerkesztő: Horváth Balázs
A kötetet gondozta: Leiszter Attila
Borítóterv: Weiszer Márk
A borító Kárpáti Tibor grafikájának felhasználásával készült.
Készült a Séd Kft.-ben, Szekszárdon
www.sednyomda.hu

Tartalom

Tófalvy Tamás: <i>Internetek, történetek. A magyar internet történetei elé</i>	7
---	---

I. Információ, társadalom

Szijártó Zsolt – Németh Szilvia: <i>A digitális átmenetiség kordokumentuma. Adalékok a Segédkönyv a Politikai Bizottság tanulmányozásához című könyv elemzéséhez</i>	13
Syi: <i>Tagolt tudás. A szöveg műveletesítése</i>	27
Andok Mónika: <i>A nők átalakuló lehetőségei az infokommunikációs iparágakban. A digitális inklúzió változása Magyarországon az elmúlt évtizedben</i>	41

II. Web, archiválás

Golden Dániel: <i>Lappangó örökség. Az Internet Expo Magyar Pavilon és az archiválás problémái</i>	57
Mester Tibor: <i>Archiváló közösségek, közösségi archívumok. Felhasználói gyűjtemények a hálózati kultúrában</i>	66
Moldován István: <i>A könyvtárak digitalizációjától a digitális könyvtárig. Honlapok, adatbázisok és a webarchiválás kérdései</i>	76

III. Pop, kultúra

Radnai Dániel Szabolcs: <i>Az autenticitás és az eredetiség nyomában. Az Omega együttes és rajongói az online térben (2004–2020)</i>	89
Fodor Péter: <i>A mémektől a Puskás Arénáig. Néhány megjegyzés a TrollFoci történetéhez</i>	100
Molnár-Kovács Dorottya: <i>A motivációs kultúra és annak paródiája a magyar interneten. Plakátoktól a Demotiváló Facebook-oldalig</i>	110
Márfai Molnár László: <i>Retró oldalak a magyar interneten. A Retronóm és a Szétszedtem project</i>	123

IV. Tartalom, szolgáltatás

Gálik Mihály: <i>Az origótól az [origo]-ig. Az Origo hírportál piacra lépése és életrajza a Matáv, majd a Magyar Telekom szervezetében (1998–2016)</i>	133
Tófalvy Tamás: <i>A függetlenség alakváltozásai. Hatalom, platformok és az Index a magyar online médiapiacon (1999–2020)</i>	145
Barkóczy Flóra: <i>Képzőművészet és kollektivitás a korai magyar interneten. Az Artpool, a C³ és az Éjjeli Őrjárat 1990-es évekbeli weblapja és tevékenysége</i> ...	161
Botházi Mária: <i>Szerkesztőségek lélegeztetőgépen. Az erdélyi online média húsz éve</i>	174
A kötet szerzői	187

Tófalvy Tamás

Internetek, történetek

A magyar internet történetei elé

A 2004-es amerikai elnökválasztás egyik vitájában, amelyet a missouri St. Louisban rendeztek meg, valaki a közönségből azt kérdezte George W. Bushtól, hogy mégis hogyan tervezi sorkötelezettség bevezetése nélkül fenntartani az Egyesült Államok globális katonai jelenlétét. Az elnök határozottan azt válaszolta, hogy „nem lesz sorozás, és kész”, még akkor sem, ha „erről pletykálnak, az... interneteken” (TCPD 2004). Bár a fiatalabbik Bush már korábban is használta az „internetek” kifejezést, ez a megnyilatkozás indította be igazán a szó popkulturális karrierjét: másnap, 2004. október 9-én este már szerepelt a *Saturday Night Live* paródiájában, majd az azt követő reggelen a CNN-en is látható volt a műsor, és innen már nem volt megállás. Az elkövetkező bő másfél évtizedben az eredetileg is hibásként elkönyvelt kifejezés (*internets*) és szándékoltan tovább rontott verziói (*internetz*, illetve *teh internet*, *interwebs*, *interwebz* és ezek tetszőleges kombinációi, mint például a *teh interwebz*) beszivárogtak a mindennapi *nyelvekbe*, így a magyar nyelvbe is. A *444.hu* egyik címkéjével, az „internetek”-kel jellemzően a furcsa online jelenségeket tárgyaló cikkek alján találkozhatunk, ahogy az egyik, Teamsen záróvizsgáló tanítványom is ezzel a címmel írta meg élményeit: „A záróvizsga helyszíne: Microsoft Teams – Lediplomáztam az interneteken” (Fehér 2020).

Az eredetileg tévedésből és/vagy a digitális technológiákban való járatlanságból született kifejezés terjedésével természetesen együtt jár a használat megváltozása is. A technológiai szakértelmükre büszke beszélők egymás között ironikusan vagy szarkasztikusan újrahaznosítják az eredeti kontextusban nyilvánvalóan kínosként és esetlenként minősített fordulatot, az összekacsintással is hangsúlyozva bennfentességüket és távolságtartásukat a régi vágású, „lemaradók” csoportjaitól. Hasonló jelenséget lehetett megfigyelni a magyar miniszterelnök, Orbán Viktor elhíresült „Hahó, fészbükosok!” beköszönését (Herczeg 2014) követően is: a feltehetően fiatalosnak és mainak szánt köszöntés az internetet napi szinten használó fiatalok körében inkább avítottnak és porosnak hatott – valószínűleg részben ennek köszönhetően épült be a szófordulat a mindennapi, ironikus online nyelvhasználatba.

A popkulturális diskurzus és az internet e találkozásának ironikus sajátossága, hogy ha nem is szándékoltan, de ráirányítja a figyelmet az online média egy fontos társa-

dalmi vonatkozására. Arra, hogy bár fizikailag talán tényleg egyetlen internet létezik (a „csövek rendszere”, hogy egy másik klasszikust [Dashevsky 2014] idézzek), de társas és kulturális értelemben számtalan párhuzamos internet, internetek léteznek egymás mellett. Van internete a fiataloknak és az időseknek, a korai befogadóknak és a későn becsatlakozóknak, a fehéreknek és a feketéknek, az eltérő szexuális kisebbségekhez és többség(ek)hez vagy az alacsony és magas társadalmi osztályokhoz tartozóknak, a különböző földrajzi régióknak és történeti korszakoknak, a törvényeket követőknek és az azokat megkerülőknak. Még ha egyes számban is elfogadott jelenleg az internet megnevezése, sokféle, párhuzamosan egymás mellett létező változata, kultúrája van. Az internet jelentései, értékei és különféle történetei pedig ezeknek a halmazoknak a színes és mozgásban lévő metszeteiben jönnek létre.

Ez a kötet többek között erre a sokféleségre kíván reflektálni, három, részben átfedő szempontból. Egyfelől fontos tudatosítani, hogy a magyar internet történeteinek feltárási kísérletei során nem célravezető egyetlen nagy történetről, történelemről beszélni – ezt jelzi a kötet címében szereplő másik többes szám. A gondolat, hogy a „nagy narratívák” által sugallott ismeretelméleti bizonyosság minimum megkérdőjelezhető, természetesen nem újkeletű. A történetírásban már lassan több mint fél évszázada széles körben elterjedtek azok a megközelítések – a mikrohistóriától kezdve a mindennapok történelmén, a relativista irányzatokon és a történeti antropológián át a narratív szemléletekig és a történeti emlékezet kutatásáig –, amelyek túllépve a nagy elbeszélések megalkotásának jellemzően ideologikus, hatalmi igényén inkább a történelem megélésének megannyi lehetséges módjára, illetve azok nyomainak feltárására és értelmezésére koncentrálnak. Ha szigorú, tudományági értelemben nem feltétlen sorolhatók is be a kötet tanulmányai a fenti módszertani megközelítést alkalmazó szövegek közé, a kötet egészének szemlélete mégis ezt a fajta sokszínűséget képviseli – több esetben kimondottan azáltal, hogy személyes nézőpontok archeológiai elemzését végzik el vagy adnak erre lehetőséget.

Másfelől a kötet tanulmányai a magyar nyelvű internet számos különböző vonatkozásával foglalkoznak. Szólnak fejezetek többek között az internetet megelőző digitális világról és a hozzá vezető technológiai és szemléletbeli utakról, az internethez kapcsolódó közpolitikákról, az archívumok és az archiválás szerepéről több kontextusban; az internet és a popkultúra megannyi kapcsolódási lehetőségei közül többek között zenéről, fociról és mémekről, és a magyarországi, valamint erdélyi magyar tartalomszolgáltatás, újságírás alakulástörténetéről is.

Harmadrészt pedig a tanulmányok tematikus sokfélesége módszertani sokszínűséget hoz magával. A digitális média története angolszász nyelvterületen is születőben, alakulóban lévő kutatási irány, amely nem kötődik meghatározott módszertani hagyományhoz. A vizsgálat tárgya – az internet, a digitális média, az online világ – mint társadalmi

jelenség maga is alig több mint három évtizede van jelen az életünkben, ennek megfelelően történeti kutatása még kisebb időtartamot ölel át. A módszertani sokszínűség oka másfelől viszont strukturális (ezért nincs is értelme azt feltételeznünk, hogy valamiféle átmeneti hiányossággal lenne dolgunk, amely idővel majd megszűnik): azért létezik annyiféle párhuzamos tudományos és szakmai megközelítés, mert világszerte és itthon is sokféle háttérrel rendelkező kutatók kezdtek el foglalkozni az internet történetével. E kötet szerzői között is akad kommunikáció- és médiakutató, szociológus, irodalmár, közgazdász és művészettörténész, és mindannyian a saját hagyományuk felől tekintenek az internet történetének számukra érdekes értelmezési tartományára. A kutatások saját szaktudományos hagyományukba illeszkedve, egyszermind a vizsgált tárgyon keresztül számos más tudományterülettel érintkezve járulnak hozzá egy valamikori *studies*-jellegű, intézményesült internettörténeti megközelítés kialakulásához.

Nemcsak az előszó elején megidézett politikusok, hanem az internet történetének kutatói is kénytelenek szembesülni az online popkultúra sajátos működésével, valamint az internettel kapcsolatos változatos értékítéletekkel és a technológiai jelenségek által előhívott érzelmekkel – és ha szerencsések, ezek a tapasztalatok is az adatgyűjtés részévé válhatnak. Amikor egy évtizeddel ezelőtt nyomtatott formában jelent meg egy írásom az internet valamely kulturális vonatkozásáról, sokszor kaptam kedvesen piszkálódó kommenteket (kortárs) ismerőseimtől, hogy milyen ironikus is egy lapba vagy könyvbe írni az internetről. E reakciók mögött részben az a meggyőződés állhatott, hogy az akkor rendszeresen internetet használók egyszerűen menőnek tartották a tevékenységüket, a nyomtatott könyvet pedig a porosság és idejétmúltság szimbólumának tekintették. Tíz év elteltével sok minden megváltozott. Ma már menők és nem menők egyaránt használnak internetet a nyugati világban, a könyv formátuma éppen legújabb kulturális divatját éli; közben pedig mindannyian rácsodálkozhattunk az interneten tárolt információk meglepő törékenységére, ahogy arra is, hogy az egyik médium nem feltétlenül váltja le véglegesen és kizárólagosan a másikat.

Mindezek fényében bátran és szeretettel ajánlom az Olvasó figyelmébe ezt a kötetet az internet történeteiről – abban a reményben, hogy akik a közelebbi és a távolabbi jövőben belelapoznak, egyaránt élvezni tudják majd a tartalmát, akár zizegő papírlapokon, akár különféle képernyőkön teszik ezt meg.

Köszönetnyilvánítás

Az írás – ahogyan e kötet szerkesztési munkálatai is – a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásának köszönhetően valósulhatott meg. E könyv nem jöhetett volna létre, ha a *Kultúra a digitális forradalom idején* konferenciasorozat szervezői, Bárány Tibor,

Hamp Gábor és Hermann Veronika nem fogadják be és támogatják, illetve segítik áldozatos munkájukkal a könyv közvetlen előzményét, *A magyar internet történetei* című konferenciát. Ezúton is köszönöm nélkülözhetetlen segítségüket.

Hivatkozások

- Dashevsky, E. (2014) A Remembrance and Defense of Ted Stevens' 'Series of Tubes'. *PC-Mag*, június 5., <https://www.pcmag.com/news/a-remembrance-and-defense-of-ted-stevens-series-of-tubes>
- Fehér N. (2020) „A záróvizsga helyszíne: Microsoft Teams” – Lediplomáztam az interneteken. *Saját láb blog*, június 28., https://sajatlab.blog.hu/2020/06/28/a_zarovizsga_helyszine_microsoft_teams_lediplomaztam_az_interneteken
- Herczeg M. (2014) Orbán: Hahó, fészbukosok! *444.hu*, január 9., <https://444.hu/2014/01/09/orban-haho-feszbukosok>
- The Commission on Presidential Debates (2004) The Second Bush–Kerry Presidential Debate. October 8., 2004, Debate Transcript, <https://www.debates.org/voter-education/debate-transcripts/october-8-2004-debate-transcript/>